

рівнем опанування архаїчної музичної культури та відкриттям нових можливостей для розвитку традиційного мелосу на сучасному етапі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бахтин М. Время и пространство в произведениях Гете. *Бахтин М. Эстетика словесного творчества*. М.: Искусство, 1979. С. 204–237.
2. Іван Франко про музику / упор. Т. Коноварт. Львів, 2006. 120 с.
3. Осадча С. Художньо-комунікативний аспект православної традиції в українській музичній культурі. *Часопис Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського*. К., 2012. № 1 (14). С. 83–90.

REFERENCES

1. Bakhtin, M. (1979) Time and space in the works of Goethe // Aesthetics of verbal creativity. M.: Art, 1979. Pp. 204–237. [in Russian]
2. Ivan Franko about music (2006) / Emphasis. T. Konovart. Lviv 2006. 120 p. [in Ukrainian].
3. Osadcha, S. (2012) Artistic and Communicative Aspect of Orthodox Tradition in Ukrainian Music Cultures // Hour Writing of the National Musical Academy, Im. P. I. Tchaikovsky. K., 2012. № 1 (14). Pp. 83–90. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14.06.2017

УДК 78.03+78.05

DOI: 10.31723/2524-0447-2017-25-176-185

Олександра Валентинівна Федорова

<https://orcid.org/0000-0002-6488-869X>

здобувач кафедри музики і музичної етнографії

Одеської національної музичної академії

ім. А. В. Нежданової

fedorova_oleksandra@ukr.net

ДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО ЖАНРУ «КЛАСИЧНА МУЗИКА В СУЧАСНІЙ ОБРОБЦІ» І ФУНКЦІОНУВАННЯ АКАДЕМІЧНИХ ТВОРІВ У МАСОВІЙ МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ

Мета роботи. Стаття присвячена огляду сучасного масового музично-комунікативного простору. Розглядаються питання функціонування класичної музики в рамках комунікативно-прикладного жанру «класика в сучасній обробці» і сучасних маскультурних напрямків. Обґрунтовується необхідність аналізу існування академічної музики в сучасному трактуванні, оскільки ігнорування цього веде до заперечення сучасної

музичної повсякденності, яка продовжує розвиватися й існувати. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні компаративного, **герменевтичного, системно-логічного** методів. Зазначений методологічний підхід дозволяє розкрити історію та проаналізувати процеси виникнення та існування об'єкта дослідження, проаналізувати питання тлумачення нетрадиційного викладу музики. **Наукова новизна.** Елементи класичних музичних творів, їх фрагменти або твори цілком в існуючій маскультурі використовуються по суті як новий жанр «класична музика в сучасній обробці». Ми визначаємо «класичну музику в сучасній обробці» в системі стратифікації музичної форми як «один з стратів при розподілі безлічі музичних форм на шари (страти) шляхом об'єднання різноманітних відтінків музичних форм з приблизно однаковим музикознавчим статусом». **Висновки.** Багато зразків сучасного використання академічної музики є суперечливими з точки зору художньої цінності. Свобода в їх трактуванні і використанні призводить до появи певної серединної культури, яка виражається у зближенні музики високої традиції і масової музичної культури. Доцільно виділити «класичну музику в сучасній обробці» як один зі стратів при розподілі безлічі музичних форм на страти.

Ключові слова: класична музика, класика в сучасній обробці, масова музична культура, музичні страти, жанр.

Fedorova Alexandra, applicant of the department of music history and musical ethnography of Odessa National A. V. Nezhdanova Academy of Music

To the question of the formation of the communicative-applied genre «classical music in modern processing» and the functioning of academic works in the mass musical culture

The purpose of the work. The article is devoted to the review of the modern mass musical and communicative space. The article deals with the functioning of classical music within the framework of the communicative and applied genre «classics in modern processing» and modern mass cultural trends. The necessity of the analysis of the existence of academic music in the modern interpretation is substantiated, since ignoring this leads to the denial of modern musical everyday life, which continues to develop and exist. The methodology of the study is to apply comparative, hermeneutic, system-logical methods. **The methodology.** This methodological approach allows us to disclose history and analyze the processes of the origin and existence of the object of research, to analyze the questions of the interpretation of the non-traditional exposition of music. **Scientific novelty.** Elements of classical musical works, their fragments or works entirely in the existing mass culture are used as a matter of fact as a new genre — a genre in the general sense as «classical music in modern processing». We define «classical music in modern processing» in the system the stratification of the musical form as «one of the strata in the distribution of many musical forms to strata (strata) by combining different shades of musical forms with approximately the same musicological status». **Conclusions.** Many examples of modern use of academic

music are contradictory in terms of artistic value. Freedom in their interpretation and use leads to the emergence of a middle culture, which is expressed in the convergence of music of high tradition and mass musical culture. It is advisable to distinguish «classical music in modern processing» as one of the strata in the distribution of many musical forms to strata.

Keywords: classical music, classics in modern processing, mass musical culture, musical strata, genre.

Федорова Александра Валентиновна, соискатель кафедры музыки и музыкальной этнографии Одесской национальной музыкальной академии им. А. В. Неждановой

К вопросу становления коммуникативно-прикладного жанра «классическая музыка в современной обработке» и функционирования академических произведений в массовой музыкальной культуре

Цель работы. Статья посвящена обзору современного массового музыкально-коммуникативного пространства. Рассматриваются вопросы функционирования классической музыки в рамках коммуникативно-прикладного жанра «классика в современной обработке» и современных маскультурных направлений. Обосновывается необходимость анализа существования академической музыки в современной трактовке, так как игнорирование этого ведет к отрицанию современной музыкальной повседневности, которая продолжает развиваться и существовать.

Методология исследования заключается в применении сравнительного, герменевтического, системно-логического методов. Указанный методологический подход позволяет раскрыть историю и проанализировать процессы возникновения и существования объекта исследования, проанализировать вопросы толкования нетрадиционного изложения музыки.

Научная новизна. Элементы классических музыкальных произведений, их фрагменты или произведения целиком в существующей маскультуре используются по сути как новый жанр — жанр в общем смысле как «классическая музыка в современной обработке». Мы определяем «классическую музыку в современной обработке» в системе стратификация музыкальной формы как «один из стратов при распределении множества музыкальных форм на слои (страты) путем объединения различных оттенков музыкальных форм с примерно одинаковым музыковедческим статусом». **Выводы.** Многие образцы современного использования академической музыки противоречивы с точки зрения художественной ценности. Свобода в их трактовке и использовании приводит к появлению срединной культуры, которая выражается в сближении музыки высокой традиции и массовой музыкальной культуры. Целесообразно выделить «классическую музыку в современной обработке» как один из стратов при распределении множества музыкальных форм на страты.

Ключевые слова: классическая музыка, классика в современной обработке, массовая музыкальная культура, музыкальные страты, жанр.

Актуальність теми дослідження. Класична музика як жанр, який існував протягом епох і зберігав головне завдання — передачу духовного, культурного та естетичного досвіду, була закритим простором, підпорядкованим високим ідеалам. Сьогоднішнє культурознавство (культурологія) більшою частиною ототожнює класичну музику із закритою духовною культурою, а масову музичну культуру позиціонує як нижчу форму існування музичного матеріалу. Але ця диференціація, яка йде з давніх століть, у сучасній масовій культурі розкитується. Межі використання творів класиків розширюються.

Класичні зразки використовуються в масовому музичному просторі сучасності і постають готовими шаблонами для використання та цитування. Потреба в використанні класичної музики в сучасному масовому просторі виникає від її потужного емоційного впливу і духовної усвідомленості. Ці якості не характерні для масової музичної культури, тому вона експлуатує твори класиків для утвердження власної спроможності. Починається процес вилучення шедеврів класичного музичного матеріалу, що створювалися століттями в музиці високої традиції (за висловом В. Медушевського), і перетворення їх в шлягери нижчої масової музичної культури. Протиріччя і відмінність «вищого» і «нижчого» — анігілюють. В результаті виникає нове явище серединної культури («middle culture»), де шлягер набуває несподівану вагомість і концептуальність, а шедевр асимілюється як якась скороминуща «сторінка щоденника», як факт життєвої хроніки» [4, 247].

Виклад основного матеріалу. Під впливом процесів глобалізації комунікативного простору сучасності музична культура як частина цього процесу створює нові жанрові форми комунікативного спілкування. Семантика музичної мови сучасності поповнюється новими засобами самовираження, характерними для масової музичної культури в контексті XXI століття. Тут доречно процитувати слова В. Мартинова, в яких автор фактично констатує і виправдовує зміну історичної трактовки та суттєво нове бачення (точніше — слухове сприйняття) сьогодення. Автор підкреслює єдність соціального світу кожної епохи і світу музики, що вбирає в себе організацію часу навколишньої дійсності: «Кожна епоха має своє індивідуальне і неповторне бачення і пояснення світу, свій ідеал, свій стиль мислення. Музика — вид мистецтва, де звуковий матеріал розташовується в часі, а концепція епохи, проявляючись в законах часу, організує матеріал в ту чи іншу певну музичну форму» [3].

У сучасній культурі музичні напрямки, жанри й жанрові форми досить різноманітні: класика, поп, рок, джаз, блюз, реггі, реп, медитація, інструментальна та електронна музика та інші. Всі вони є частиною музичного простору й існують одночасно. Кожен з них відповідає потребам сучасного суспільства, в першу чергу включає комунікативну та розважальну функції. Величезна свобода у виборі виражальних засобів створення музичних творів поширюється і на використання класичної музики як виразного засобу. Створення різноманітних творчих експериментів із залученням класики призводить до появи нового жанру «класичної музики в сучасній обробці». Розглядаючи загальну категорію цього комунікативно-прикладного жанру, ми пропонуємо сформулювати поняття про нього як відправну точку у подальших міркуваннях.

Класика в сучасній обробці — це класичні академічні твори, при виконанні яких використовуються штучно додані елементи і (або) виділення основного мелодичного обороту (аранжування, зміни темпо-ритмічної основи, додавання або вичленування мелодійних ліній, транспонування і модуляція, а також використання голосу, чужорідних звуків і синтетичних створених звуків). Ці компоненти змінюють первісне звучання твору, але залишають його визначні, пізнавані риси. Кількість цих змін залежить від творчої складової і сучасних музичних тенденцій і стилів, у яких робиться аранжування або перекладання. В цілому можна стверджувати, що будь-яке використання класичних творів зі зміною їхнього первісного звучання набуває статус обробленого матеріалу.

Ця практика добре відома і в класичній музиці, де композиторами використовувався матеріал попередників для його обробки у власній практиці. Достатньо згадати перекладання Ф. Лістом «12 етюдів за Паганіні» або одноактний балет хореографа Альберто Алонсо, поставлений на основі опери Жоржа Бізе «Кармен», оркестрованої для цієї постановки Родіоном Щедріним. Музичні зразки використовувалися як основа для власного твору і видозмінювалися відповідно до особистісних стильових, жанрових і художніх потреб композитора та епохи. По суті — цей процес, що відбувається століттями, сьогодні продовжує існувати, розвиваючись у новому часі як самостійний жанр «класика в сучасній обробці». Саме поняття про транскрипції переросло в поняття обробки, згідно з використанням нових можливостей сучасних музично-виразних засобів. І в першому і в другому історичному прикладі автор музичної обробки

виступає як співавтор композитора, адаптуючи матеріал відповідно своїх художніх інтересів.

Якість адаптації матеріалу безпосередньо залежить від багатьох факторів: музичних знань, таланту, духовності і культури обробника і, як наслідок, використання виразних засобів для втілення і створення художньої форми. Головним принципом будь-якої жанрової форми є принцип художньої цінності, який визначає її значущість для загальної культури та її подальше існування в історичному контексті. Констатуючи існування жанру «класична музика в сучасній обробці», розглянемо більш докладно його появу в сучасній культурі.

Жанр починає формуватися в 1960-х роках. Почалось використання академічної музики в масовому музичному просторі повсякденності з відомих виконавців і композиторів: вокальний ансамбль The Swingle Singers [6], Поль Морія [3], оркестр П'єро Ревербері — «Рондо Венеціано», Річард Клайдерман, пізніше — Ванесса Мей [7].

Це були першовідкривачі нової течії «класика в сучасній обробці». Зазначимо, що всі перераховані вище автори є професійними музикантами і колективами, які мають вищу музичну освіту, що відповідає головному принципу «художньої свідомості» створюваного матеріалу. Їх художні обробки вивели класичну академічну музику в масовий музично-комунікативний простір і змінили її статус елітарної культури, створили нове явище серединної культури. Завдяки їх художній обробці кращі зразки класичної музики отримали можливість більш широкого використання поза рамками академічної практики, при цьому зберігши культурно-естетичні характеристики. Аранжування, виконані ними, створюють відчуття цілісного музичного твору. Класичну основу доповнено сучасними метро-ритмічними фігурами, використанням співочого голосу та нових, не властивих їй, музичних інструментів. Незважаючи на такі зміни, «класичне мислення» збережено, зміни, які вони внесли, не вплинули на загальну впізнаваність академічної основи.

На жаль, стильові особливості та засоби втілення цього музично-прикладного жанру ще не отримали належного теоретичного обґрунтування. Основна складність для музично-теоретичного аналізу полягає у встановленні рамок використання академічних зразків, диференціації існуючого музичного матеріалу як об'єкта, з одного боку — в контексті сучасної культури, з іншого — як її частини, що визначена загальною потребою масової слухацької аудиторії. Такий принцип методологічного підходу формулює Т. Адор-

но: «диференціація музичного досвіду, що враховує специфічний устрій об'єкта, яке служить мірою «для зчитування» ставлення до нього слухача, є найбільш плідним методом...» [1, 14]. Основою методології аналізу для обґрунтування стилєвих особливостей цього комунікативно-прикладного жанру в рамках музичної культури буде музичний твір та історичний контекст його існування в сучасній масовій культурі.

Об'єктом нашого дослідження є музичні приклади, в яких використані класичні твори та їх елементи. Ми диференціюємо приклади за формою, змістом, музичною цінністю в рамках їх існування в часовому і масовому просторі музичної культури. Виходячи із загальної концепції побудови музичних зразків і засобів, використовуваних у їх втіленні, ми виділяємо чотири основні напрями використання класичного музичного матеріалу в масовому музичному просторі:

1. обробка класичного матеріалу зі збереженням його жанрово-художньої форми;
2. стилізована обробка класичного матеріалу в інших музичних жанрах;
3. компіляція класичного матеріалу в рамках одного музичного зразка;
4. у вигляді цитат як засобу інтонаційного доповнення.

В першому випадку ми говоримо про музичні приклади, у яких класичний музичний твір використано як повноцінний зразок. Він звучить від початку і до кінця у відповідності з його автентичною побудовою. В нього вносяться зміни у вигляді додаткових виразних засобів. Форма класичного зразка залишається незмінною.

Другий напрям використання класичної музики полягає у використанні академічного матеріалу в різноманітних жанрових формах сучасності. У такому вигляді класичний музичний матеріал виступає як мелодійна основа для створення певного «гібрида» в рамках нової використовуваної форми. Ми спостерігаємо одну жанрову форму в іншій. Створюється певний парадокс визначення почутого: класичний матеріал звучить як джаз, латино та рок-обробка. По суті — семантична мова та інтонація класичної музики втрачає свою жанрову форму і вміщується в іншу з її характерними виразними засобами й інструментовкою, але при цьому визначається як класична.

Особливостями побудови третього напрямку буде принцип компіляції — обробка декількох класичних творів в одному, за принципом мозаїки.

Четвертий напрям використання академічного матеріалу полягає у цитуванні його елементів. Фрази з музичних творів виступають як художні елементи аранжування. Цей спосіб непрямим чином стосується жанру «класична музика в обробці», оскільки класичний матеріал не схильний до змін (обробки) але проте активно використовується в просторі музичної маскультури.

Таким чином, ми приходимо до висновку: для сучасної музичної культури пошук нових виразних засобів є характерною ознакою.

Елементи класичних музичних творів, їх фрагменти або твори цілком в існуючій маскультурі використовуються по суті як новий жанр — жанр в узагальненому значенні «класична музика ізпочатковим авторським існуванням», або в більш вузькому: «класична музика в сучасній обробці». В такому аспекті жанр може виглядати як страт в структурі музичних жанрів. В цьому випадку ми визначаємо «класичну музику в сучасній обробці» в системі стратифікації музичної форми — по аналогії з існуючим визначенням соціальної стратифікації — як «один зі стратів при розподілі безлічі музичних форм на верстви (страти) шляхом об'єднання різноманітних відтінків музичних форм з приблизно однаковим музикознавчим статусом».

Це виражено у використанні нових інструментів і можливостей для створення музики. До вже відомих нам електроінструментів додається комп'ютерна обробка та написання музики без звучання акустичних інструментів, з допомогою комп'ютерних програм, а також використання класичної спадщини минулого як готовий шаблон для експериментів. Якщо раніше завдяки технічній складовій сучасного комунікативного простору ми виявляли широкі ретрансляційні можливості, то тепер самі комп'ютерні технології стають інструментами та беруть участь у створенні музичного об'єкта. З'являються комп'ютерна обробка й електронне звучання. Класична музика стає готовим «інтонаційним» засобом для сучасної культури. Коротким узагальненням всіх факторів, які впливають на те, що відбувається в сучасній музичній повсякденності, є слова Н. Гаріпової: «Ті ролі, які грає засіб в конкретному музичному контексті, обумовлені його акустичними властивостями, фізіологічними і психічними особливостями сприйняття, супутніми соціально-побутовими умовами його застосування і, нарешті, практикою музикування» [2, 115].

Висновки. Багато зразків сучасного використання академічної музики, безумовно, є суперечливими з точки зору художньої цінності.

Свобода в їх трактуванні і використанні призводить до появи свого роду серединної культури, яка виражається у зближенні музики високої традиції і масової музичної культури. Доцільно виділити «класичну музику в сучасній обробці» як «один зі стратів при розподілі безлічі музичних форм на страти».

Ми часто констатуємо факт втрати культури класичної музики, а в деяких прикладах повної її дискредитації та використанні як об'єкта для аранжування. Проте ігнорування існування академічної музики в сучасному трактуванні веде до заперечення сучасної музичної повсякденності, яка продовжує розвиватися й існувати. Ще в середині минулого століття відомий німецький композитор і музикознавець Теодор Людвіг Візенгрунд Адорно зазначав, що «протиріччя між свободою для мистецтва і похмурими діагнозами про наслідки цієї свободи — це протиріччя самої дійсності» [1, 14]. Ця думка і в наш час актуальна і повністю може бути віднесена до предмета нашої роботи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Адорно Т. Избранное: социология музыки. М.; СПб.: Университетская книга, 1999. 445 с.
2. Гарипова Н. К вопросу об эмоциональных компонентах в структуре содержания и восприятия музыки. Внемузыкальные компоненты композиторского текста: межвузовский сборник статей. Уфа: РИЦ УГИИ, 2002. С. 101–117.
3. Дискография оркестра Поля Мориа. URL: www/paulmauriat.ru/cd_1965.htm (дата звернення 01.12.2017).
4. Мартынов В. Время и пространство как факторы музыкального формообразования. *Ритм, пространство и время в литературе и искусстве*. Л., 1974. С. 238–247.
5. Сыров В. Шлягер и шедевр (к вопросу об аннигиляции понятий). *Искусство XX века: элита и массы*. Н. Новгород, 2004. С. 280–288.
6. Les Swingle Singers Discography. URL: www/discogs.com/artist|339330-Les-Swingle-Singers (дата обращения 01.11.2017).
7. Vanessa-Mae Discography. URL: www.discogs.com/artist/24218-Vanessa-Mae (дата обращения 10.12.2017)

REFERENCES

1. Adorno T. (1999) Selected: sociology of music. Moscow-St. Petersburg, «Univsytetska knyha» [in Russian].
2. Garipova N. (2002) Non musical components of composer's text: Interuniversity collection of articles. Ufa: RIC UGII, P. 101–117 [in Russian].

3. Discography by Paul Moria Orchestra. Retrieved from: [www / paulmauriat.ru/cd_1965.htm](http://www/paulmauriat.ru/cd_1965.htm)
4. Martynov V. (1974) Time and Space as Factors of Musical Formation. Rhythm, Space and Time in Literature and Art. L., 1974, P. 238–247 [in Russian].
5. Syrov V. Shlyager and a masterpiece (to the question of the annihilation of concepts). The art of the twentieth century: the elite and the masses. N. Novgorod, 2004. P. 280–288 [in Russian].
6. Les Swingle Singers Discography. Retrieved from: [www / discogs / com | artist | 339330-Les-Swingle-Singers](http://www/discogs.com/artist/339330-Les-Swingle-Singers)
7. Vanessa-Mae Discography. Retrieved from: www.discogs.com/artist/24218-Vanessa-Mae

Стаття надійшла до редакції 20.09.2017

УДК 78.03+786.2

Екатерина Ивановна Ергиева

<https://orcid.org/0000-0001-9710-7557>

преподаватель кафедры специального фортепиано

Одесской национальной музыкальной академии

им. А. В. Неждановой

violenion@gmail.com

К ПРОБЛЕМЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЦЕЛОСТНОСТИ МУЗЫКАЛЬНОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ КАК ПРОЯВЛЕНИЯ ХОЛИСТИЧНОСТИ ЛИЧНОСТИ ПИАНИСТА

Цель статьи — рассмотреть феномен холистичности личности пианиста как предпосылку художественной целостности музыкального произведения. *Методология* исследования имеет интердисциплинарный характер и заключается в использовании, наряду с музыковедческими, также и холистических подходов в анализе музыкального искусства. Такая методология позволяет выявить ту целостность личности, те ее характеристики, которые в значительной мере определяют как ценностные показатели отдельных продуктов духовной деятельности музыканта-художника, так и эпохальность всего наследия творца в его универсальном проявлении — композиторстве-исполнительстве, а последнее, в свою очередь, оказывает глобальное воздействие на всю мировую человеческую культуру. *Научная новизна*: впервые в украинском музыковедении применение холистических методов анализа музыкального искусства позволяет устанавливать причинно-следственную связь в процессе создания музыкально-художественной целостности. *Выводы*: источником творческой самобытности музыканта является его лич-